

Primaria / Secundaria

Guía Didáctica

MARQ

POMPEIA

SOTA

POMPEIA



La ciutat de Pompeia és a hores d'ara un dels jaciments arqueològics més coneguts i importants del món, perquè és un cas excepcional de ciutat antiga que es conserva pràcticament intacta. Açò es deu perquè l'erupció violenta del volcà pròxim, el Vesubi, va sepultar per sempre la ciutat sota una capa de cendra. Quan es va veure la llum la ciutat semblava com si s'haguera "congelat" la vida quotidiana en un moment determinat de la història: les cases i les botigues conservaven tots els seus objectes i els seus utensilis al lloc exacte que van ocupar ara fa 2000 anys, fins i tot hi havia restes de menjar que mai no es va arribar a consumir. En aquesta guia podràs conèixer el que va succeir a Pompeia i coneixeràs com era una de les seues cases riques, concretament una que van excavar els arqueòlegs valencians: la Casa d'Ariadna.



Josep Albert Cortés i Garrido
Director-Gerent del MARQ

OBJECTIUS:

- Comprendre l'originalitat de Pompeia com a jaciment arqueològic únic en el seu gènere.
- Conèixer el fenomen geològic que va esdevenir en la destrucció de la ciutat de Pompeia.
- Identificar l'estructura d'una casa romana, tot agafant l'exemple de la casa d'Ariadna.
- Mostrar les dos principals tècniques decoratives d'una casa romana: el mosaic i la pintura mural.
- Analitzar la relació estreta entre la costa valenciana i la regió de Campània.

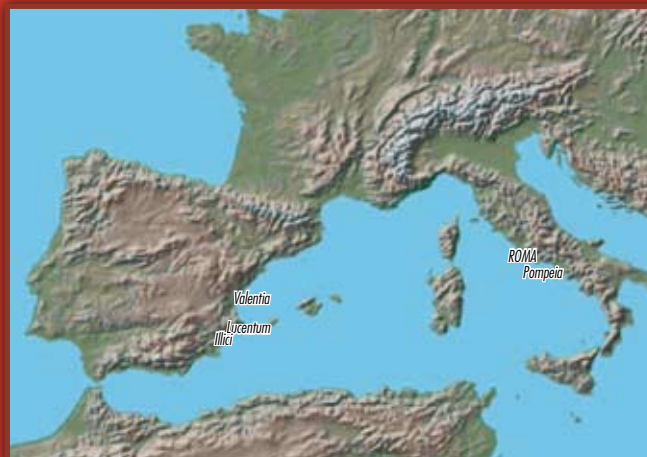
COM TREBALLAR LA GUIA

Aquesta Guia Didàctica es converteix en una eina per a facilitar a l'alumnat que visite l'exposició, l'estudi de la ciutat de Pompeia. La guia s'estructura en dues parts: en la primera, apareixen els continguts necessaris per a conèixer els diferents àmbits dels que tracta l'exposició i en la segona, trobem una proposta d'activitats adaptades a 1r i 2n cicle de Primària, 3r cicle de Primària i Secundària -Batxillerat. Amb açò pretenem adequar-la a les capacitats dels diferents alumnes que vinguen a visitar aquesta exposició magnífica.

TEMPORALITZACIÓ

L'activitat està prevista per a una hora.

I. LA CIUTAT DE POMPEIA



ciutats de la Itàlia Romana. De fet, dins de la mateixa regió hi havia ciutats més grans i importants que ella.

Les restes que veiem actualment són romanes, Pompeia, però, abans de ser una ciutat romana va ser una població d'una cultura diferent: la dels samnites. El seu origen més antic es remunta ara fa uns 2600 anys. En aquella època tan antiga ja estava emmurallada. Posteriorment els romans la van ocupar, la van repoblar i la van integrar al seu món. Perquè tingues un exemple comparatiu, els samnites de Campània podrien equiparar-se als ibers a Espanya, que també van ser romanitzats posteriorment.

Pompeia es troba al sud de la regió de Campània, una de les zones més interessants de la Itàlia antiga perquè allí van confluïr civilitzacions com ara la grega, l'etrusca i la romana.

Però en l'Antiguitat, Pompeia n'era una més d'entre totes les

La ciutat de Pompeia va deixar d'existir l'any 79 després de Crist perquè va ser sepultada per l'erupció del volcà Vesubi. L'erupció va ser tan violenta que va canviar el curs del riu Sarno. Per aquesta raó, Pompeia no té actualment cap riu pròxim ni està juntament a la costa (abans del volcà la ciutat es trobava a 1 km del mar, i ara n'està a 2 km). Encara que van sobreviure molts dels seus habitants, la ciutat mai més va ser habitada, potser per la por que es tornara a repetir un fenomen així i també per la dificultat de llevar les tones de residus volcànics que la cobrien.

Després de gairebé 2 segles d'excavacions encara resta per excavar aproximadament un 40% de la ciutat.

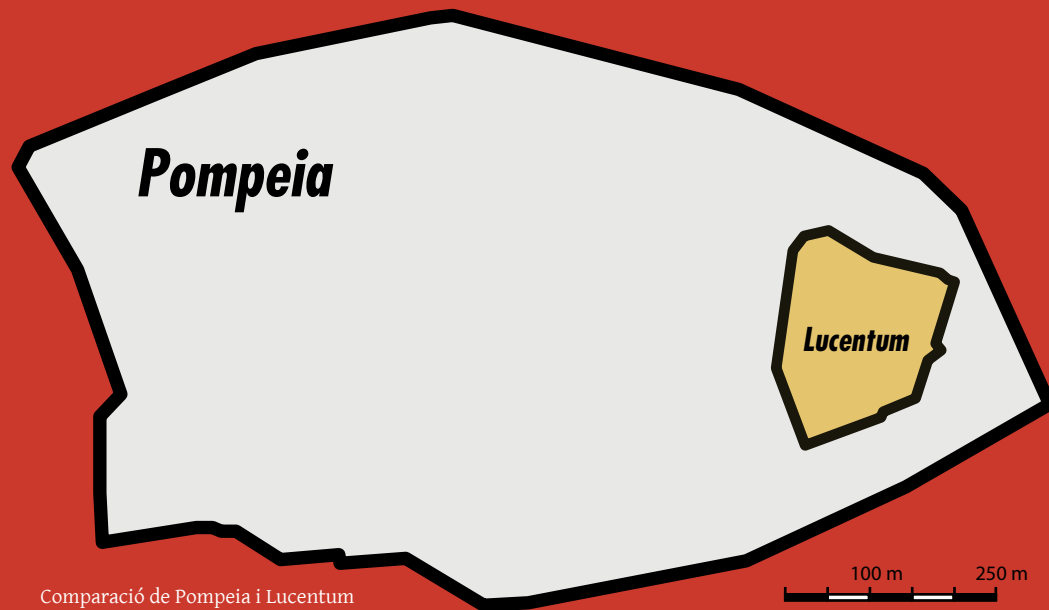
Una ciutat romana

La ciutat de Pompeia tenia un traçat rectilini, és a dir, amb carrers que s'encreuaven en angle recte, i estava circumdada per una muralla de més de 3 km de perímetre, amb 8 portes d'entrada i 12 torres. Comptava amb tot tipus d'edificis que caracteritzen una ciutat romana:

-FÒRUMS. El fòrum era el centre de la vida política, econòmica i religiosa de la ciutat. Pompeia en tenia dos: un triangular més xicotet i més antic, i

SABIES QUE ...

Abans de l'erupció del Vesubi, Pompeia va patir l'any 62 d.C. un fort terratrèmol que va provocar importants danys. De fet, quan 17 anys després va ocórrer l'erupció, moltes cases i edificis pompeians n'estaven encara en reparació.



Comparació de Pompeia i Lucentum
(Població dins de les muralles)

un altre rectangular de majors dimensions. A aquest últim l'envoltaven els edificis més importants de l'urbs: el temple d'Apol·lo (el més important de la ciutat), la Basílica (edifici per a administrar justícia i per a transaccions econòmiques), el Macellum (el gran mercat públic) i el temple de Júpiter.

-TERMES. Eren els banys públics, on acudien tots els estaments socials no sols a tenir cura de la seua higiene sinó també a mantindre relacions socials (negocis, pactes matrimonials...). Pompeia comptava amb 3 termes.

-AMFITEATRE. Era un edifici destinat a espectacles de lluites de gladiadors. El de Pompeia tenia cabuda per a 20.000 espectadors.

-TEATRES. Aprofitant el pendent natural d'un tossal es va ubicar un gran teatre (amb capacitat per a uns 5.000 espectadors), que estava proveït d'un ampli espai quadrat annex amb columnes que servia per al pati dels espectadors en els intervals dels espectacles teatrals. Aquest espai porticat va ser transformat, arran del terratrèmol de l'any 62, en un quarter de gladiadors. Juntament amb el teatre gran n'hi ha un altre de dimensions més xicotetes i amb coberta, que es coneix amb el nom d'odèon, perquè estava destinat a espectacles musicals.

-LOCALS DE SERVEIS. Els carrers de Pompeia eren plens d'establiments molt diversos. La botiga de venda d'articles s'anomenava taberna. Se n'han trobat unes 600 a Pompeia. S'hi han trobat, per exemple, 35 forns (pristinum), una dotzena de bugaderies (fullonica) i 36 bordells (lupanar). També han aparegut quasi 90 locals on servien menjars, i podien ser de 2 tipus: el thermopolium (taverna que on s'hi servien begudes calentes) i la caupona (restaurant menut o posada on es podia menjar).

-NECRÒPOLIS (CEMENTERIS). Se solien ubicar en els camins d'accés a la ciutat. La major part de les portes de Pompeia tenen una àrea de Necròpolis.



REGIÓ VI

REGIÓ V

REGIÓ IV

REGIÓ III

REGIÓ II

REGIÓ IX

REGIÓ VII

REGIÓ I

REGIÓ VIII

Carrer de Nola

Carrer de la Fortuna

Carrer d'Estàbia

Carrer de l'Abundància

Porta d'Estàbia

1. CASA D'ARIADNA
2. FÒRUM
3. BASÍLICA
4. MACELLUM
5. TEMPLE
6. TEATRE
7. ODÈON

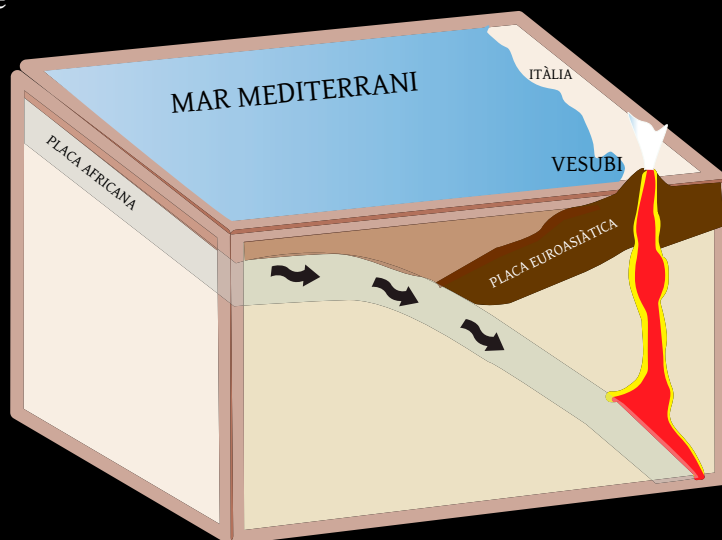
8. AMFITEATRE
9. TERMES
10. PALESTRA (GIMNÀS)
11. FULÓNICA
12. CAUPONA D'EUXINUS
13. LUPANAR
14. PORTES DE LA CIUTAT

II. EL VESUBI

El Vesubi és un volcà de més de 1200 m d'altura que domina la badia napolitana i que es troba a uns 9 km a l'est de la moderna ciutat de Nàpols. Si el Vesubi és famós mundialment ha sigut per l'erupció que, ara fa més de 1900 anys, va sepultar sota les cendres les ciutats romanes de Pompeia i d'Herculà.

Com es va formar el Vesubi?

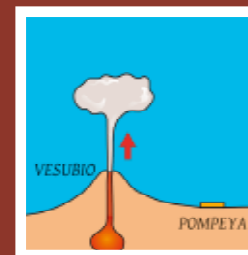
Perquè compregues què és un volcà, has de saber abans que la superfície de la Terra està fragmentada en tot un seguit de plaques o bocins de crosta terrestre que es desplacen o es mouen lentament. En l'extrem de dues plaques contigües es concentra molta activitat sísmica i volcànica. El Vesubi s'origina pel contacte de la placa africana en enfonsar-se (subducció) per davall de la placa Eurasiàtica. En una zona de subducció, la crosta terrestre que s'enfonsa es fon a causa de les altes temperatures i ascendeix intentant eixir pels clevills de la superfície terrestre i forma així un volcà.



La destrucció de Pompeia.

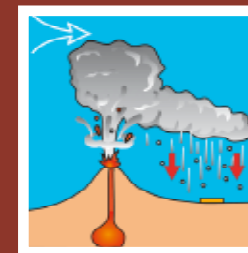
Tot va començar en les primeres hores del 24 d'agost de 79 d.C.: després de tremolors lleugeres de terra, al migdia es va produir una forta explosió i va emergir una llarga columna de fum, que segons els geòlegs, va poder aconseguir uns 30 km d'alçària! L'erupció va continuar durant tota la vesprada i tota la nit, i va caure durant 18 hores sense interrupció cendra i pedra tosca (roca molt lleugera, plena de bombolles d'aire) sobre la ciutat. En poques hores, el núvol volcànic era tan dens que no deixava passar la llum solar, va ser una situació de "nit artificial". Cap al migdia del dia 25, Pompeia es trobava coberta per una capa de cendres ben grossa d'entre 5 i 10 metres de grossària.

S'ha calculat que en aquella època Pompeia tindria uns 20.000 habitants. Però la majoria va sobreviure a l'erupció: s'han trobat uns 1.500 pompeians morts. I no va ser per l'acció de la lava sinó per la inhalació dels gasos tòxics i el núvol de cendra que va asfixiar els qui la van respirar.



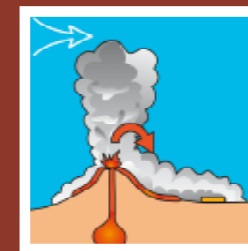
24 d'agost-13.00 hores

Després d'uns moviments sísmics, el Vesubi va expulsar una enorme columna de gas i cendra que va aconseguir una gran alçària



24 d'agost-14.00 hores

Mentre continuava la columna eruptiva, el vent va desplaçar el núvol de gas en direcció cap a Pompeia. Va començar a ploure sobre la ciutat cendres i pedra tosca pel fet que el núvol es començava a refredar i a condensar.



25 d'agost-8.00 hores

Finalment va descendir del volcà a gran velocitat un allau enorme de material volcànic i gasos molt calents, que van cobrir i ho van calcinar tot al seu pas. Aquest "núvol ardent" va arribar en pocs minuts a Pompeia i la va sepultar per sempre.

Com sabem el que va ocórrer a Pompeia durant l'erupció?



badia de Nàpols, a 35 km del volcà). El seu oncle va preparar uns quants vaixells per travessar la badia i acostar-se al volcà ja que li pareixia un fenomen digne d'estudiar i alhora podria evacuar els ciutadans espantats, que a la platja demanaven ajuda. A causa de l'estat molt agitat del mar (potser provocat pels moviments sísmics) i a la foscor del núvol volcànic, l'aproximació a la costa es va convertir en una operació molt arriscada

Gràcies a l'estudi dels geòlegs i a les excavacions dels arqueòlegs tenim moltíssimes dades de l'erupció. Sobretot, però, coneixem amb prou exactitud el que va ocórrer gràcies al relat d'un testimoni dels fets: l'escriptor romà Plini el Jove. Ell acompanyava el seu oncle, el famós erudit Plini el Vell, que en aquell moment era el general de la flota romana estacionada en el Port de Miseno (a l'extrem oposat de la

i perillosa. No van poder desembarcar, per això van haver de canviar el rumb cap a Estàbia, al sud de Pompeia, on Plini va passar la nit a casa del seu amic Pomponià. El final tràgic de Plini ens els descriu el seu nebot amb unes cartes dirigides al famós historiador Tàcit. Un fragment d'elles diu així:

SABIES QUE...

Des de l'erupció del 79 hi han hagut una trentena d'erupcions registrades. L'última va ocórrer al març de 1944 i va ser filmada en una pel·lícula en blanc i negre (que podràs veure en l'exposició). Se sap que els corrents de lava que abaixaven del volcà tenien una velocitat de 2-3 km per minut !! Encara que ara el volcà està vivint una època de tranquil·litat, els geòlegs saben que vesprada o enjorn tornarà a ser actiu i com més temps passe, l'erupció futura serà major i més violenta.

"PER PROTEGIR-SE CONTRA ELS OBJECTES QUE CAUEN COL·LOQUEN SOBRE ELS SEUS CAPS COIXINS SUBJECTATS AMB VETES. EN QUALSEVOL UN ALTRE LLOC ERA JA DE DIA, PERÒ ALLÍ ERA DE NIT, UNA NIT MÉS DENSE I NEGRA QUE TOTES LES NITS QUE HI HAJA HAGUT MAI, LA FOSCOR DE LES QUALS, NO OBSTANT AIXÒ, S'ATENUAVA PEL FOC DE NOMBRESES TORXES I DIFERENTS TIPUS DE LLUMS. EL MEU ONCLE VA DECIDIR BAIXAR FINS A LA PLATJA I VEURE ALLÍ MATEIX SI ERA POSSIBLE UNA EIXIDA PER MAR, PERÒ AQUEST ENCARA ROMANIA VIOLENT I PERILLÓS. ALLÍ, TOT RECLINANT-SE SOBRE UN LLENÇ ESTÉS SOBRE EL TERRENY, EL MEU ONCLE VA DEMANAR REPETIDAMENT AIGUA FREDA PER A BEURE. DESPRÉS, LES FLAMES I L'OLOR DE SOFRE VAN ANUNCIAR QUE EL FOC S'ACOSTAVA I POSA A LA FUGA ELS SEUS COMPANYS. A ELL EN CANVI L'ANIMEN A SEGUIR I TOT RECOLZANT-SE AMB DOS JOVES ESCLAUS VA PODER POSAR-SE EN PEUS, PERÒ AL PUNT ES VA DESPLOMAR, PERQUÈ COM JO SUPOSE, LA DENSE FUMARADA LI VA IMPEDIR RESPIRAR I LI VA TANCAR LA LARINGE, QUE TENIA DE NAIXEMENT DELICADA I ESTRETA I QUE BEN SOVINT S'INFLAMAVA". (EPISTULAE, 6, 16).

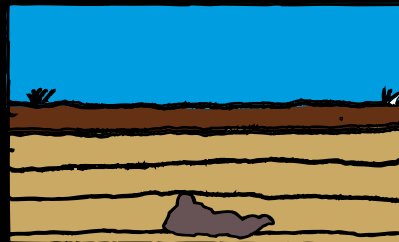
III. LES EXCAVACIONS A POMPEIA.

Les primeres excavacions de Pompeia es van dur a terme el 1748 patrocinades pel rei Carles VII de Nàpols (que més endavant va ser rei d'Espanya amb el nom de Carles III). L'objectiu d'aquestes excavacions era el de recuperar estàtues i objectes d'art per decorar el Palau Reial de Portici. Per aquesta raó, els treballs no van ser meticulosos, a diferència de les actuals excavacions arqueològiques. Després de recuperar escultures, pintures o mosaics es tornava a cobrir la zona. Però a causa del gran impacte que van anar tenint les troballes sensationals arreu d'Europa, es va decidir no cobrir-les perquè foren visitades per erudits i viatgers (entre ells figuren Mozart o l'escriptor alemany Goethe).

Va haver de passar més d'un segle des del seu descobriment perquè s'hi realitzaren les primeres excavacions científiques: el 1860 es va nomenar director l'arqueòleg napolità Giuseppe Fiorelli. En compte d'anar a la recerca d'objectes artístics, Fiorelli va reorganitzar tota l'àrea excavada subdividint-la en regions (9 barris o sectors), insula (illes de cases) i portals (número de la casa o botiga). Aquest treball va ser de molta utilitat perquè d'aquesta manera es posava ordre en aquestes immenses ruïnes i es podia localitzar amb exactitud cada troballa. Gràcies a aquesta classificació cada casa excavada a Pompeia la podem identificar actualment pel número de regió, d'insula i de portal.

Fiorelli a més va obrir al públic les excavacions, i va fixar un preu d'entrada. Va ser també el primer erudit que va publicar la primera guia científica de Pompeia.

Potser, però, la tasca més espectacular de Fiorelli va ser la d'obtenir motles d'algeps de cossos humans i d'animals morts durant l'erupció, en la postura exacta en què van morir.



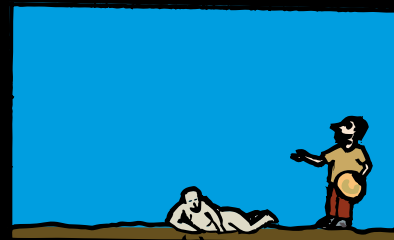
1- En descompondre's el cos d'un pompeïà cobert per la cendra endurida, es forma un espai buit.



2- Quan Fiorelli realitzava excavacions a Pompeia va detectar aquest espai buit.



3- Abans de continuar excavant, va omplir l'espai buit amb algeps líquid.



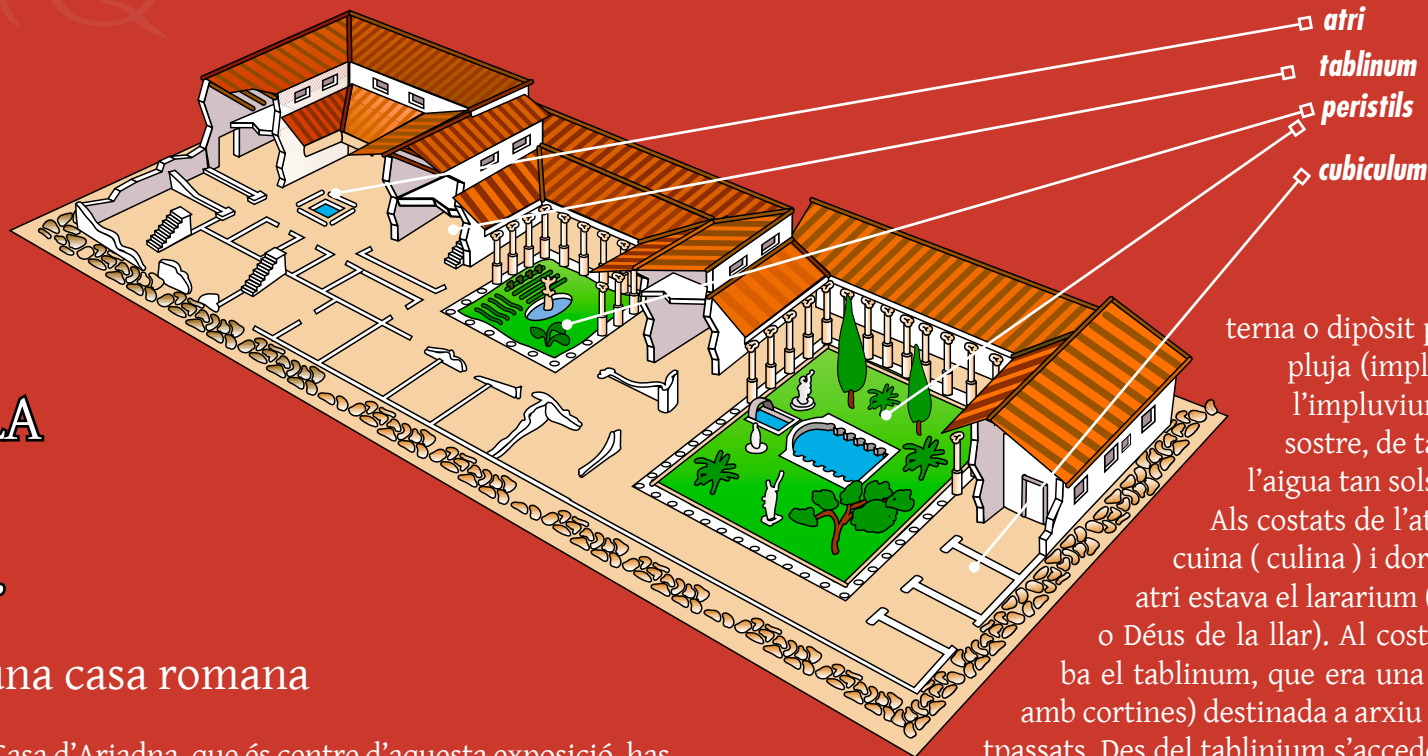
4- Quan l'algeps es va consolidar, es va retirar la terra que l'envoltava i es va obtenir un motle massís del cadàver del pompeïà.

IV. LA CASA ROMANA I LA SEUA DECORACIÓ.

L'estructura d'una casa romana

Abans que conegues la Casa d'Ariadna, que és centre d'aquesta exposició, has de saber algunes coses sobre l'habitatge romà. Essencialment havien 3 tipus d'habitatges:

- La domus era la casa aïllada i espaiosa de les classes més acomodades. La podríem equiparar a les nostres mansions urbanes.
- Habitatges xicotets que s'agrupaven en "insula" (illes de cases). Eren les cases de les persones de pocs recursos. Només es coneixen a Roma i a Òstia.
- La vil·la era una casa de camp que pertanyia també a les classes altes. Solien tindre uns espais dedicats a la producció agrícola perquè s'ubicaven en els entorns rurals i en les proximitats de les ciutats. El tipus de casa sobre la qual ens centrarem és la domus, perquè a aquest tipus pertany la Casa d'Ariadna. Farem un recorregut per una domus imaginària. Entraríem des del carrer a través d'un corredor (fauces), a un pati quadrat: l'atri. L'atri no està totalment a l'aire lliure, només la part central, que té al centre una cis-



terna o dipòsit per a arreplegar l'aigua de la pluja (impluvium). L'espai al voltant de l'impluvium està cobert pels ràfols del sostre, de tal forma que, quan ploguera, l'aigua tan sols cauria dins de l'impluvium. Als costats de l'atri s'ubiquen les habitacions: cuina (culina) i dormitoris (cubicula). Al mateix atri estava el lararium (o altar per al culte domèstic o Déus de la llar). Al costat oposat a l'entrada es troba el tablinum, que era una sala oberta (tancada només amb cortines) destinada a arxiu domèstic i al culte dels avantpassats. Des del tablinum s'accedeix a l'última part de la casa: el peristil, que és un gran pati rectangular porticat (és a dir, circumdat per columnes) amb un jardí al centre. El peristil està també envoltat d'habitacions, i fins i tot, de vegades, hi ha un pis superior. Les cases més grans podien tindre també un espai d'hort per al conreu domèstic (hortus). La domus pompeiana estava decorada ricament amb mosaics, pel sòl, i amb pintures, pels murs.

La decoració de les parets: la pintura mural

a) Els materials. En aquesta taula podràs veure com s'hi obtenien els colors.

COLOR :	S'OBTÉ DE :
BLANC	calcària, guix, marbre polvoritzat, argiles blanques
GROC	varietat de terra ocre groga
ROSA	mescla de blanc i roig..
VERMELL	terres d'ocre, òxids minerals (cinabri...), púrpura extreta d'una closca
VERD	un tipus d'argila anomenada "terres verdes"; amb l'acció de vapors de vinagre sobre làmines de coure
BLAU (CONEGUT COM A "BLAU D'EGIPTE")	s'obté d'una mescla d'òxid de coure, arena i calç, que després es calcina
VIOLETA	mescla de blau i roig
GRISA	mescla de blanc i negre o de verd sobre roig
NEGRE	os, marfil i fustes calcinades; sutja (producte del fum)

b) Les fases d'elaboració.

1^r Preparació del mur. Abans de pintar sobre la paret cal crear una superfície adequada perquè s'hi adhiresca la pintura. Els autors antics parlen d'una preparació a base de 3 capes de morter de diferent consistència.

2ⁿ A continuació, es polia i s'allisava la superfície (amb cilindres de vidre o draps i trossos de marbre) per a eliminar tota rugositat o ressalt de les capes de preparació.

3^r S'aplica la pintura. Però es pot fer de dues formes:

- Pintar immediatament, quan la paret està encara humida. És l'anomenada tècnica a fresco. Aquesta tècnica requereix rapidesa i precisió en el dibuix, però és la més adequada perquè el color s'adhereix a les capes de preparació del mur (i ja no s'esborra ni amb aigua).

- Pintar quan la paret està completament seca. És la tècnica a secco. Per aconseguir-la s'han de mesclar els pigments del color amb cola o una adherent perquè es fixe al mur. Aquesta tècnica té l'inconvenient que el color no es fixa al mur tan bé com l'anterior i es pot desprendre amb el temps, però és l'única solució quan es vol fer una rectificació sobre una pintura precedent.





Els estils de pintura mural romana.

- **1r estil pompeià** o “estil d’incrustació”: pretén imitar amb pintura els recobriments i incrustacions de marbres que decoraven els murs. No es dibuixa cap figura, només se simulen les plaques rectangulars i motlures de marbre. Apareix entre el segle III a.C. i principis del segle I a.C.



- **3r estil pompeià** o “estil ornamental” o “de canelobres” (perquè apareixen canelobres separant el mur). Es perd la decoració arquitectònica i l’efecte il·lusionista: la paret torna a ser plana, sense profunditat. Sol haver-hi panells aïllats amb figures, en posició central dins de la paret. Es desenvolupa des de finals del segle I a.C. fins al 45 d.C.



- **2n estil pompeià** o “estil arquitectònic”: es pretén crear la il·lusió d’un decorat arquitectònic. Només mitjançant el color i el dibuix s’obtenen la profunditat i la perspectiva. Apareixen columnes fictícies, portes i finestres obertes a un paisatge de fons... Es desenvolupa al llarg del segle I a.C. (entre el 80 i el 15 a.C.).



- **4t estil pompeià** o “estil il·lusionista o fantàstic”. Combina motius dels estils anteriors. Es retorna a aquest efecte d’il·lusió i atmosferes fictícies. El color s’aplica amb breus i ràpides pinzellades, com una pintura impressionista. Apareix en l’últim període de vida de la ciutat, especialment amb motiu de la reconstrucció dels habitatges després del fort terratrèmol de l’any 62.

La decoració dels sòls: el mosaic.

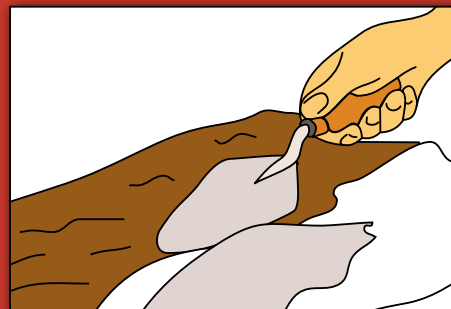
La paraula “mosaic” deriva del terme opus musivum (= “obra inspirada per les Muses”). El mosaic és un treball decoratiu que consisteix a cobrir el paviment amb un dibuix realitzat amb peces diminutes de pedra de diferents colors. Cada bocinet de pedra, d’aproximadament mig centímetre, s’anomena “tessella”.

Els mosaics poden ser de tres tipus:

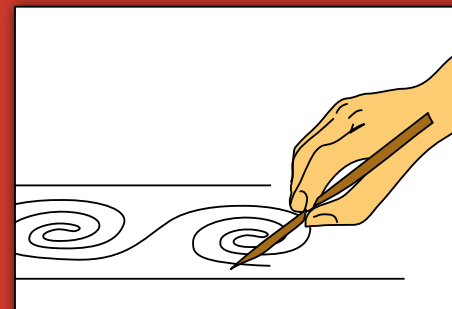
- **opus tessellatum:** és el nom que rep el mosaic que cobreix tota la seua superfície amb tesselles.
- **opus signinum:** només el disseny geomètric està format per tesselles blanques, mentre que la resta és un fons rosaci de morter (compost de calç i fragments de ceràmica picada).
- **opus sectile :** és un mosaic fet amb bocins relativament grans de marbres, a manera de puzzle.

a) Els materials. Per fer un mosaic es necessitaven gran quantitat de tesselles. Aquestes s’obtenien retallant-les de fragments de marbre que sobraven de les pedreres. També s’usaven tesselles de vidre, molt utilitzades per a fer el fons blau del mar. A més de les tesselles, es necessitava un component adhesiu per a apegar aqueixes tesselles: el morter. El morter es formava mesclant aigua, calç, arena i pols de rajola (que s’hi obtenia picant restes de teules de rebuig). La calç era el principal component perquè era el que dóna consistència a la mescla i s’hi obtenia quan calcinaven pedra calcària en un forn.

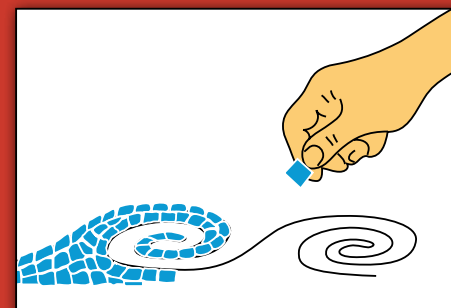
b) Les fases d’elaboració.



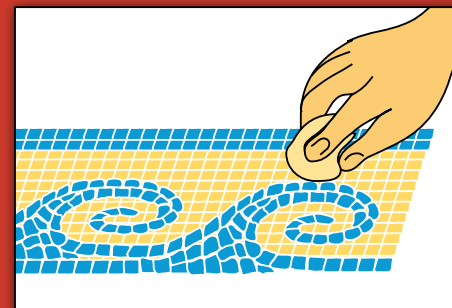
1^ª Es prepara el sòl amb 3 capes diferents de morter, l’aplanaven amb cura i el deixaven assecar. Segons el testimoni dels escriptors antics, aquestes 3 capes de preparació podien arribar a tindre més de 40 cm de grossor.



2^ª Es dibuixa l’esbós sobre el paviment ja sec, que prèviament havia sigut realitzat sobre cartó. Aquesta és la fase més artística i més difícil. És treball del musivarius, l’artesà amb major rang del taller. Els motius geomètrics i sanefes s’hi dibuixaven amb plantilles.



3^ª S’incrusten les tesselles sobre el paviment. Açò una tasca del tesserarius. Gradualment, a xicotets trams, l’equip de tessellaris van col·locant les tesselles sobre una base fresca de morter i s’anivellen amb ajuda d’un taulell.



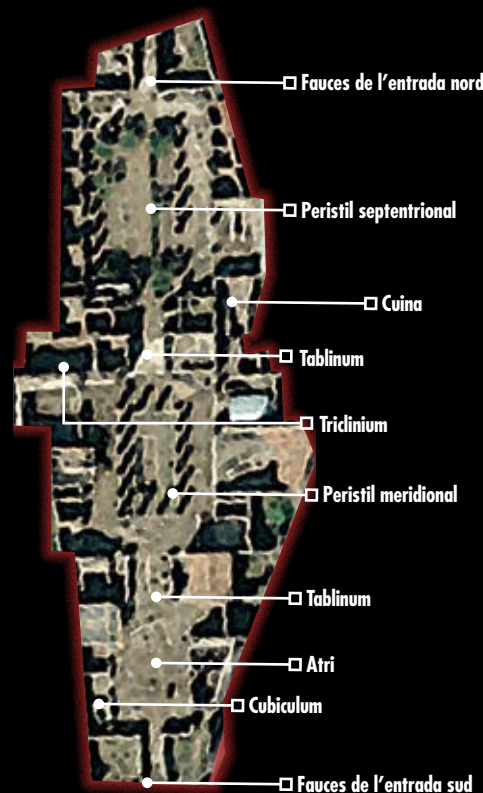
4^ª Tan bon punt estiga sec el mosaic, els buits o obertures xicotetes que quedaren entre les tesselles s’omplen amb una lletada molt fina de morter i, finalment, se netejava i polia perquè s’avivaren els colors.

V. UN EXEMPLE DE CASA ROMANA: LA CASA D'ARIADNA.

La seua estructura.

La Casa d'Ariadna, coneguda també com la “Casa dels Capitells Pintats”, és la tercera mansió més gran de Pompeia. Els seus dos noms es deuen a la seua rica decoració: contenia 3 murals sobre el mite d'Ariadna (a hores d'ara al Museu de Nàpols) i els capitells jònics de les seues columnes n'estaven pintats. S'ubica en ple centre de la ciutat, al barri conegut com “Regi VII” (insula 4, núm. 51-53). La seua superfície és de 1.700 m² (unes 20 vegades major que les nostres cases) i es compon de 60 habitacions, 2 peristils (patis amb columnes) i un atri (pati sense columnes). Tenia 2 entrades oposades, cadascuna d'elles donava a un carrer diferent. Açò la converteix en un cas un poc especial, perquè la majoria de les cases pompeianes tenien una sola entrada. L'ingrés principal i més antic era el que s'orienta al sud, i donava pas directament a l'atri, que actuava com a lloc de recepció de visites. El següent gran àmbit, el peristil central, era l'eix principal al voltant del qual es disposaven totes les habitacions principals. A continuació, hi ha un segon peristil, que és la part més recent de la casa i que es va adaptar també a funcions de recepció per a l'altra entrada (la que està al nord).

La decoració de la Casa d'Ariadna era una de les més riques de la ciutat: hi havia pintures dels estils I, II i IV, i mosaics d'opus signinum i d'opus tessellatum.



La seua evolució.

La casa d'Ariadna al llarg dels seus 200 anys d'existència va patir diferents transformacions i afegitons. El seu origen es remunta a un moment avançat del segle II a.C. Abans de la seua construcció, aquesta zona estava sense edificar (potser perquè era un espai fora de les més muralles antigues). Aquesta casa samnita primitiva comprendria l'atri i el peristil central, i d'ella només hi queden restes escasses. Gairebé un segle més enllà, quan Pompeia es va convertir en una colònia romana, la casa es va reformar i es va ampliar: s'hi va afegir un segon peristil, el qual el trobem més al nord. D'aquest moment són les pintures murals de l'estil II. Amb el pas del temps es van realitzar alguns canvis, especialment, però, en aspectes decoratius (ornamentació mural, enlluït de colors de les columnes del peristil central). Després del terratrèmol de l'any 62 d.C. s'hi van fer les últimes transformacions: la zona Nord de la domus es va convertir en una àrea productiva, i s'hi van reddecar els murs del peristil central amb escenes de l'estil IV pompeià.

VI .CAMPÀNIA I LA SEUA RELACIÓ AMB LES TERRES VALENCIANES.

La presència estable del món romà en les terres valencianes començarà a partir de la guerra entre Roma i Cartago, coneguda com a 2a Guerra Púnica. Açò va esdevenir a finals del segle III a.C. i va tenir per causa la victòria dels romans, l'expulsió dels cartaginesos de la Península Ibèrica i la incorporació d'aquestes terres al domini de Roma. Després d'un primer moment centrat en el control militar del territori (amb guarnicions i campaments de soldats, majoritàriament

itàlics) es va passar a una etapa de colonització (establiment d'habitants romanitzats en les noves terres conquerides).

El millor exemple d'aquest procés va ser la fundació

el 138 a.C. d'una ciutat nova, Valentia (València), que es va poblar amb gent d'Itàlia, entre ells hi havia habitants de la Campània. Més endavant s'establiria una altra colònia important, Ilici (Elx), per allotjar els legionaris veterans que s'hi llicenciaven.

No obstant això, en àmbit de les relacions amb Campània no sols cal destacar la presència de colons itàlics establits ací, sinó també els contactes comercials.

En el segle II a.C. Roma controlava el Mediterrani i les seues rutes mercantils, especialment aquelles que abastien Itàlia i que servien per a exportar els seus excedents. La regió de la Campània jugava un paper molt actiu en aquest comerç ja que era un dels principals centres de producció de vi, que es venia a tot arreu del Mediterrani occidental. Açò s'ha pogut comprovar arqueològicament gràcies a les nombroses troballes de ceràmica pompeiana i de vaixells enfonsats amb àmfores campanienses al llarg de les rutes marítimes.

Aquestos productes de Campània entraven a Hispània a través dels ports de Carthago Nova (Cartagena) que era el més important, i d'altres més modestos, com ara Saguntum, Valentia o Lucentum.

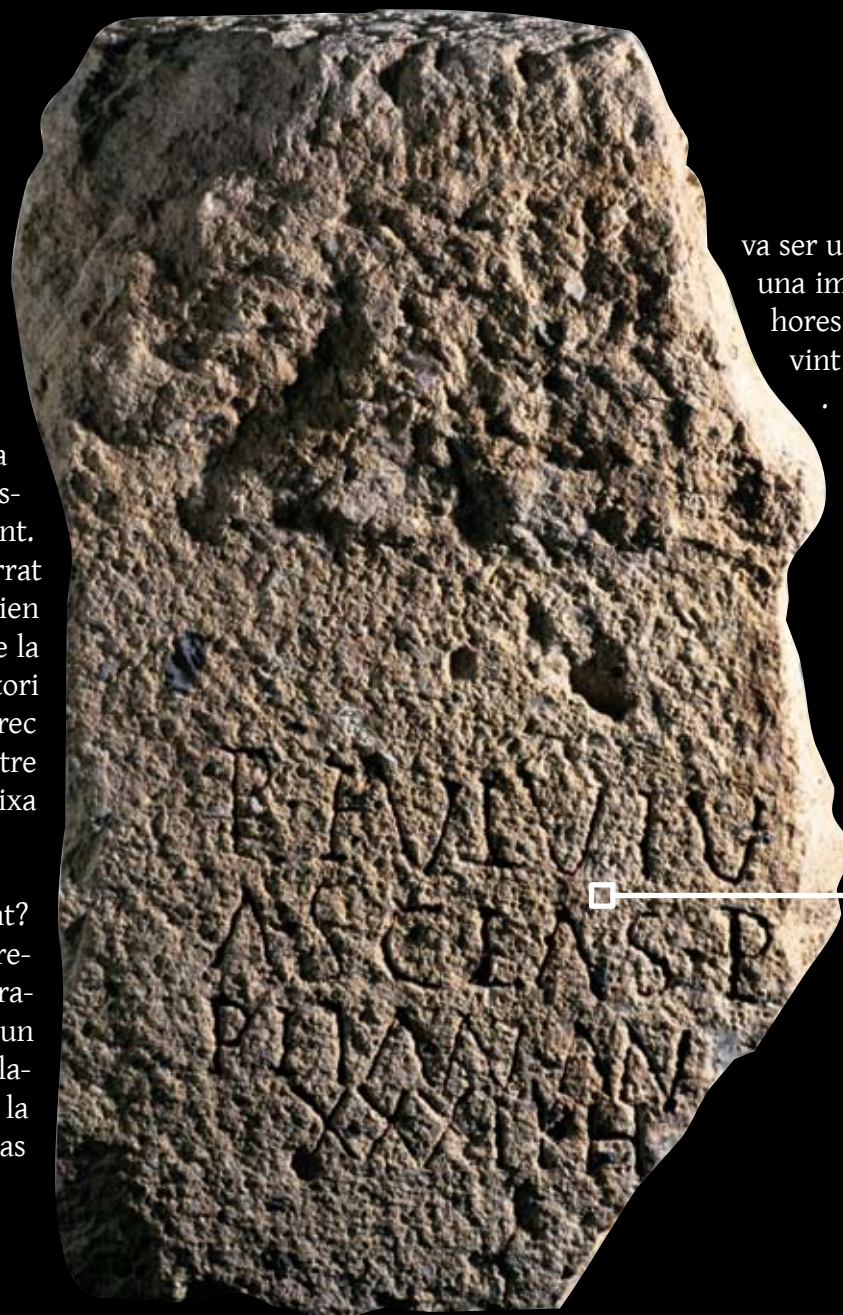
Immigrants, soldats i comerciants van introduir el forma de vida i la cultura material romanes en les terres valencianes.

VII. UN POMPEIÀ A LUCENTUM.

El 1986 es va trobar en la contornada de la ciutat iberoromana de Lucentum (Albufereta d'Alacant) una làpida funerària amb una inscripció en llatí que va revelar un fet sorprenent. Pertanyia a un pompeià que havia sigut soterrat als voltants de la nostra ciutat romana. Li deien Publi Fulvius Asclas, va viure en el segle I de la nostra era i va morir als 32 anys en el territori de Lucentum. El cognom Asclas es d'origen grec i és molt popular entre els habitants del centre d'Itàlia, especialment a Roma i en la mateixa Pompeia.

Què feia un pompeià en les terres d'Alacant? Sabem amb molta seguretat que era molt freqüent la mobilitat de persones (administradors, soldats i comerciants) d'un costat a un altre de l'imperi. Ja hauràs llegit que les relacions comercials entre la costa espanyola i la italiana era molt fluida. Publius Fulvius Asclas

va ser un més d'aqueixos immigrants, encara que té una importància especial per a nosaltres: és fins a hores d'ara, l'únic cas constatat d'un pompeià vivint a Hispània!



P(UBLIUS) FVLVIVS ASCLAS
P[OM]PEIAN(US) ANN(ORUM)
XXXII H(IC) [S(ITUS) E(ST)]

ACÍ JAU PUBLIUS FULVIUS AS-
CLAS NATURAL DE POMPEIA,
DE 32 ANYS



A. EXERCICIS PER A 1^r I 2ⁿ CICLE DE PRIMÀRIA



1.1. Hola amics, ja hem visitat l'exposició de Pompeia que es troba en el MARQ. Ens dirigim, en primer lloc, a conèixer la ciutat de Pompeia. Para molt atenció: com que no

hi havia noms als carrers, et pots perdre, com aquestos pompeians que no troben el lloc on es dirigien. Hem pensat que podries ajudar-los. Mira bé els seus vestits ja que et donaran la pista perquè els portes al lloc correcte.

Si la teua resposta és correcta, tens
4 punts



Foro



Teatro



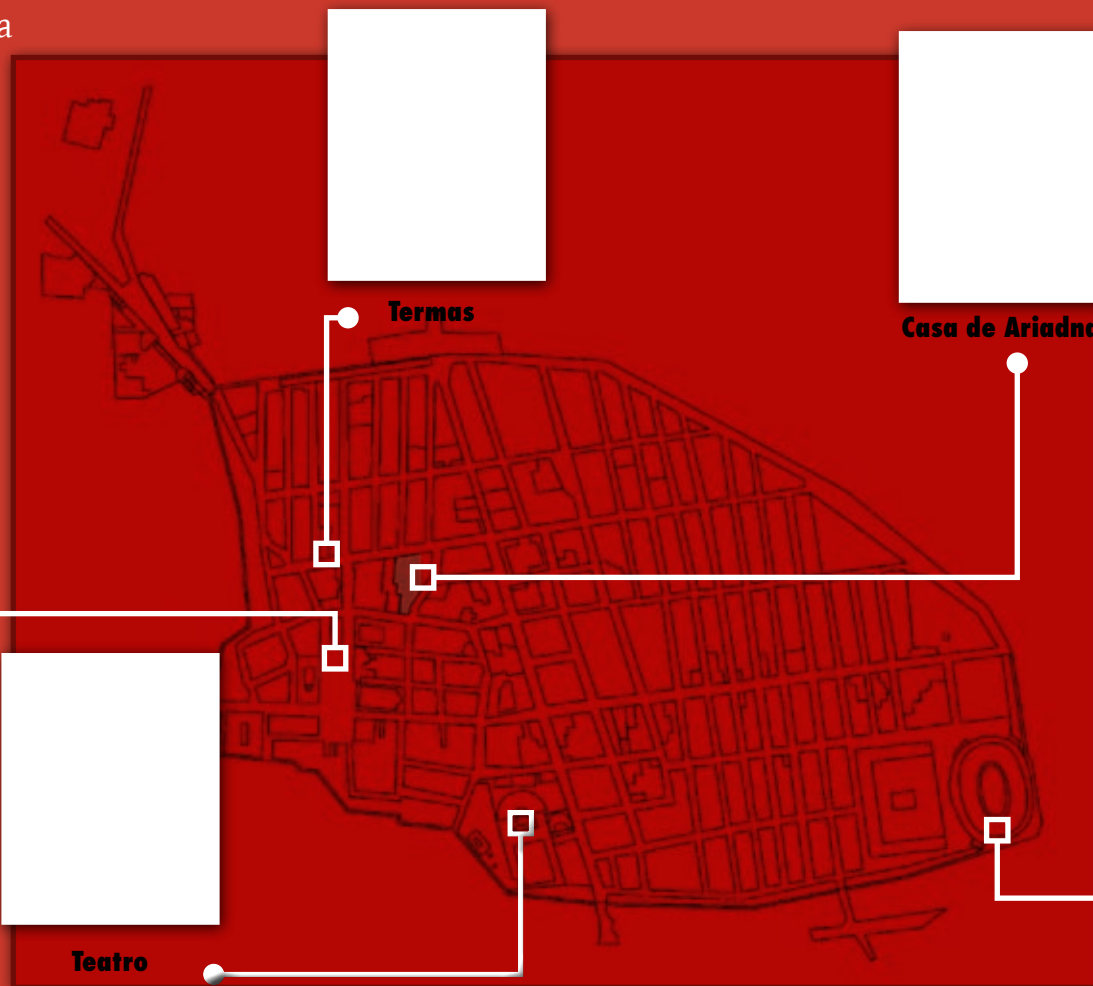
Termas



Casa de Ariadna



Anfiteatro

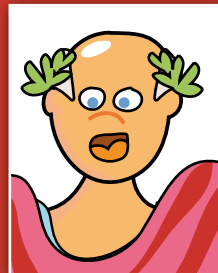




2. Ja som a Pompeia ara ens dirigirem a la CASA D'ARIADNA, que com has vist en la guia era una domus. Tenim un xiquet problema que ens has d'ajudar a solucionar. Mira aquesta peça, és la boca del pou de la casa d'Ariadna. Localitza-la a l'Exposició.

Utilitza la teua habilitat d'investigador i esbrina en quin lloc de la casa s'hauria de trobar. Si mires atentament l'audiovisual et donarà una valuosa pista...

Si la teua resposta és correcta, tens
2 punts



3. La casa d'Ariadna és coneguda també com la "Casa dels Capitells Pintats". Hem tingut un problema i per error s'ha desmuntat una columna. Converteix-te en un bon arquitecte romà i ajuda'ns a col·locar les parts de la columna.

Si la teua resposta és correcta, tens
2 punts

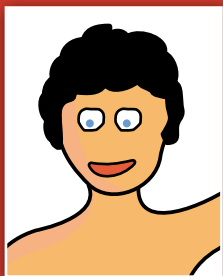
Capitell

— — — — —

Fust

Base

— — — — —



4. Mira bé la il·lustració del mosaic. Veuràs que l'home està transportant un recipient. Observa bé la seua forma, quin nom rep?



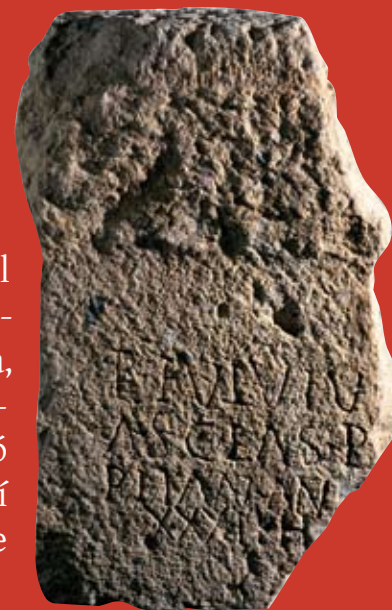
Si has contestat bé la pregunta no et serà difícil trobar les que apareixen exposades en l'exposició. Què transportarien en elles? Selecciona l'opció correcta

- ☐ -peres i figues
- ☐ -oli i vi
- ☐ -llet i aigua

Si la teua resposta
és correcta, tens
2 punts.



5. Per acabar ens agradaria que t'acostares al soterrament que està situat en l'absis de la sala, veuràs una làpida trobada a Alacant, amb una inscripció en llatí la traducció de la qual és: "ací jau Publius Fulvius Asclas, natural de Pompeia, de 32 anys".



T'atreveixes a imaginar quin va ser el motiu pel qual aquest pompeià va vindre a Lucentum?

Quina va ser la seua vida en aquesta ciutat...? Què va pensar en tindre notícies del que va ocórrer a Pompeia durant l'erupció del Vesubi...? Tin molta imaginació i amb totes les coses que has après en aquesta guia, escriu el teu relat a classe.



B. EXERCICIS PER A 3^r CICLE DE PRIMÀRIA

Aquest test serveix per a valorar el grau d'assimilació d'aquesta guia. Fes els exercicis sense mirar el text, solament amb el que recordes. I després avalua't tu mateix (de l'1 al 10).

1. Quina era la població nadiua que habitava la ciutat de Pompeia abans que els romans la conqueriren?

- ☐ -ibers
- ☐ -samnites
- ☐ -gals
- ☐ -etruscs

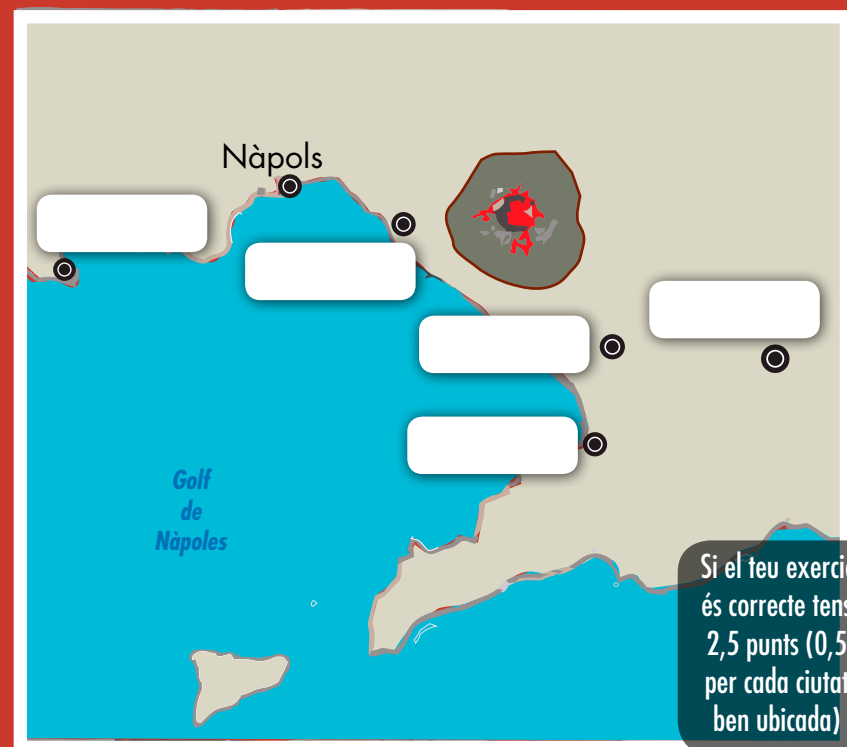
Si la teua resposta
és correcta, tens
1 punt.

2. Llig una altra vegada el text de Plini el Jove que parla de la mort del seu oncle (Plini el Vell). De què va morir el seu oncle? Tria entre aquestes 3 opcions:

- ☐ - d'un atac de cor per la por que sentia davant d'una situació tan crítica.
- ☐ - va respirar els gasos nocius que emanaven del volcà i que es van estendre per tota la comarca.
- ☐ - calcinat per la lava del Vesubi.

Si la teua resposta
és correcta, tens
1 punt.

3. Sobre aquesta imatge de la costa de la Badia de Nàpols col·loca (sense mirar la guia!!) el nom de les ciutats que t'hi assenyalem. MISENO, HERCULÀ, POMPEIA, ESTABIA i NUCERIA.



Si el teu exercici
és correcte tens
**2,5 punts (0,5
per cada ciutat
ben ubicada)**

**Si la teua respos-
ta és correcta
1 punt.**

- -perquè la va descobrir una xica que li deien Ariadna
- -perquè a la dona del propietari de la domus li deien Ariadna
- -perquè en una de les seues estades van aparéixer unes pintures sobre el Mite d'Ariadna

5. La paraules “domèstic” i “domicili” provenen d’un terme llatí relacionat amb l’habitatge romà. De quina paraula es tracta?

[illegible]

Si la teua resposta és correcta
1 punt.

6. Imagina't que eres un dels esclaus que habita la casa d'Ariadna i el teu amo t'ha encarregat que rentes la seua toga. Si ixes per la porta nord que dóna al carrer de la Fortuna, quin camí recorreries per anar a la bugaderia més pròxima? Descriu el teu trajecte servint-te de la fotografia de Pompeia (Pàg. 5).

[illegible]

**Si la teua respos-
ta és correcta
1'5 punts.**

7. Si visqueres a Pompeia i l'any 179 a. C. hagueres comprat una domus, amb quin estil pictòric hauries decorat les parets?

[illegible]

Si la teua respos-
ta és correcta
2 punts.



C. EXERCICIS PER A SECUNDÀRIA

1.A quin estil pompejà pertanyerien aquestes 2 imatges?



A _____



B

Per cada resposta correcta tens **1 punt.**

2. Has d'ajudar-te d'aquesta taula per contestar aquestes 2 preguntes:

--Quin emperador hi governava quan va esdevenir l'erupció del Vesubi?

--Qui era l'emperador quan va succeir el fort terratrèmol que va afectar Pompeia, 17 anys abans de l'erupció?

EMPERADORS DEL SEGLE I d.C.	
August	27 a.C.- 14 d.C. (va morir a l'agost)
Tiberi	14 - 37 d.C. (va morir al març)
Cal·lígula	37- 41 d. C. (va morir al gener)
Claudi	41- 54 d. C. (va morir a l'octubre)
Neró	54- 68 d. C. (va morir al juny)
Galba	68 - 69 d. C. (va morir al gener)
Otó	69 d. C. (va morir a l'abril)
Viteli	69 d. C. (va morir al desembre)
Vespasià	69- 79 d. C. (va morir al juny)
Titus	79- 81 d. C. (va morir al setembre)
Domicià	81- 96 d. C. (va morir al setembre)
Nerva	96- 98 d. C. (va morir al gener)

Per cada resposta
correcta tens
0,5 punts.

3. Sobre el mapa de Pompeia (Pàg. 5) segueix aquestes indicacions: entra per la porta d'Estàbia i continua tot seguit cap a l'interior de la ciutat. Quan arribes a l'encreuament amb el carrer de l'Abundància, gira a la dreta i continua per ella. Gira una altra vegada a la dreta en la cinquena embocadura i continua per aquest carrer fins que arribes al final de la insula. Al costat esquerre i justament a la cantonada es troba la teua destinació. De quin lloc es tracta i quin servei obtindries en aquest lloc?

Per cada resposta
correcta tens
1,5 punts.

4. Recordes el nom del rei espanyol de la casa dels Borbons que va iniciar les excavacions de Pompeia?

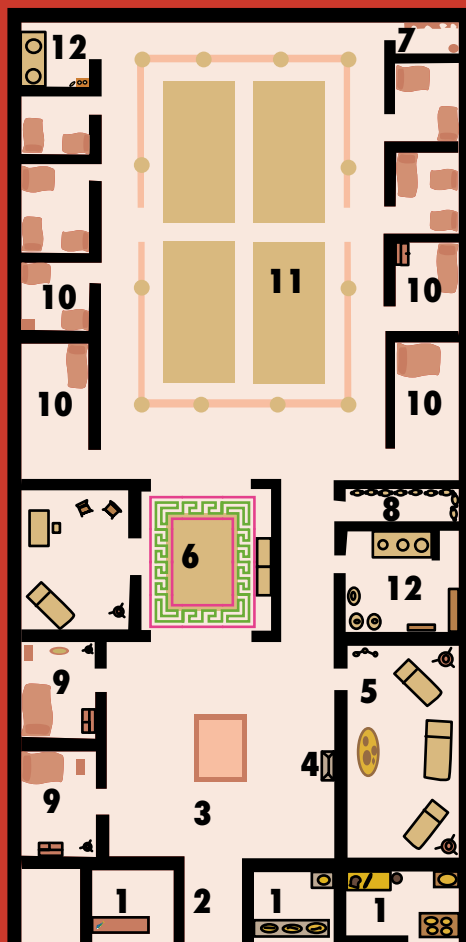
Si la teua respos-
ta és correcta
1 punt.

5. Si fores l'amo d'un rica domus i hagueres de guardar uns documents importants referits als teus negocis, quin seria el lloc de la casa on els dipositaries?

- ☐ - a l'atri, al costat del larari
- ☐ - al tablinum
- ☐ - al triclinium

Si la teua respos-
ta és correcta
1 punt.

6. Emplena aquest pla d'una domus.



Resposta correcta: 2 punts
Una errada: 1 punt
2 errades: 0,5 punts
Amb 3 o més errades no
puntués

- ☐ **Cubicula dels propietaris**
- ☐ **Atri**
- ☐ **Latrina (Lavabos)**
- ☐ **Tablinum**
- ☐ **Cuines**
- ☐ **Peristil**
- ☐ **Triclinium**
- ☐ **Tabernae**
- ☐ **Fautes**
- ☐ **Magatzem**
- ☐ **Cubicula dels esclaus**
- ☐ **Lararium**

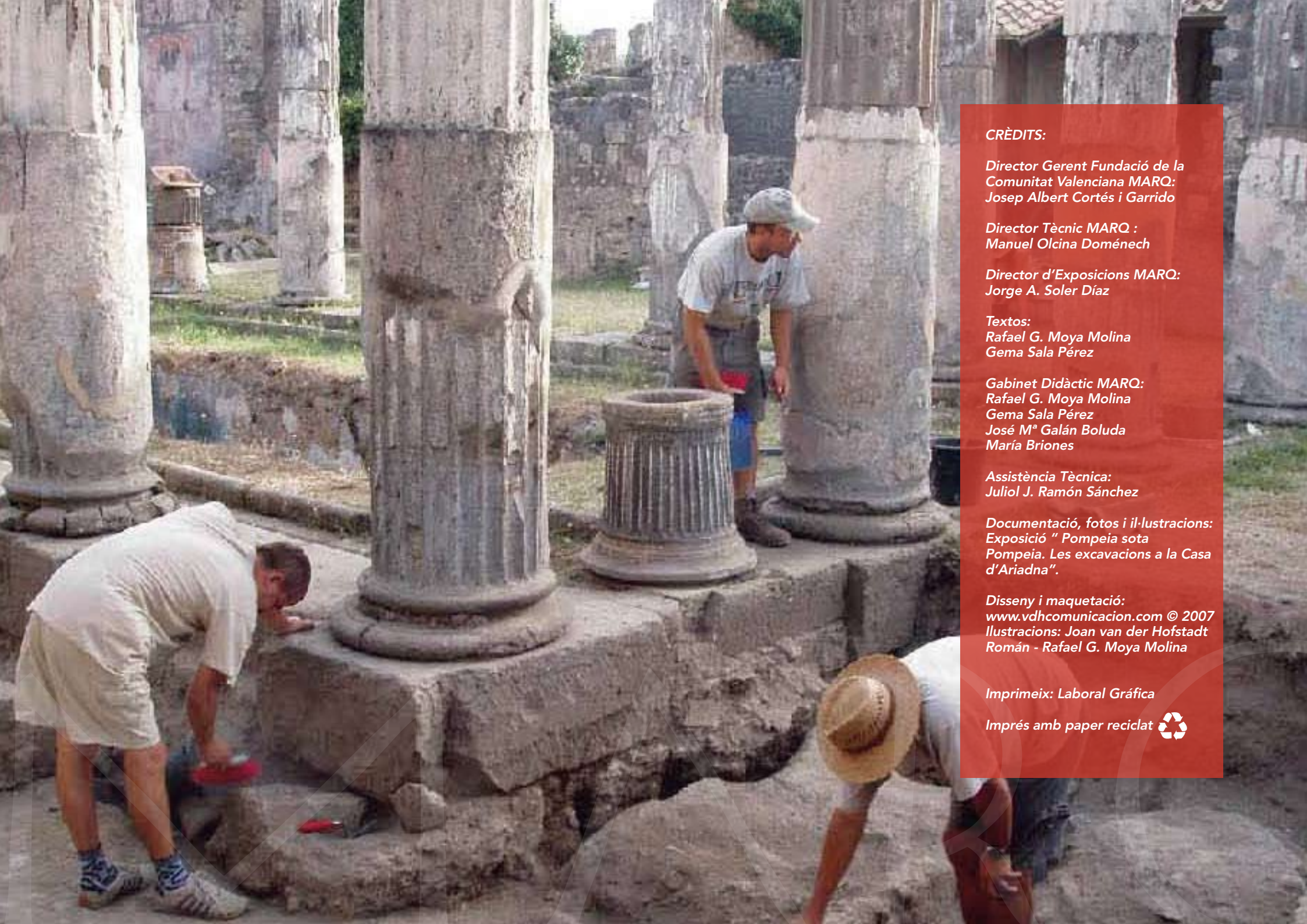
7. A l'entrada de l'exposició veuràs un mosaic amb el dibuix d'un gos i el rètol "cave canem" ("alerta amb el gos"), que pertany a la casa pompeiana del Poeta Tràgic. Quin tipus de mosaic és?



Si la teua resposta
és correcta
1,5 punts.

LA TEUA PUNTUACIÓ _____ punts

Si has obtingut de 0 a 2,5 punts	¡Per favor, esforça't més si et vols dedicar a l'Arqueologia! La ruïnes de Pompeia estarien en perill. T'aconsejo que tornes a llegir la guia.
Si has obtingut de 2,5 a 5 punts	Quan viatges a Itàlia visita Pompeia perquè estàs un poc verd. Però no et preocupes has estat a punt de superar el test. Torna a intentar-ho.
Si has obtingut de 6 a 8 punts	Molt bé. Has superat aquest examen. Amb el que has après podries impressionar els teus professors (potser t'aproven les teues assignatures!).
Si has obtingut de 9 i 10 punts	Enhorabona!. Has d'haver tirat més fum que el Vesubi. Podries ser un bon arqueòleg. I si has obtingut un "10" ja tens una excusa per a demanar-li als teus pares el que sempre has desitjat.



CRÈDITS:

*Director Gerent Fundació de la
Comunitat Valenciana MARQ:*
Josep Albert Cortés i Garrido

Director Tècnic MARQ :
Manuel Olcina Doménech

Director d'Exposicions MARQ:
Jorge A. Soler Díaz

Textos:
Rafael G. Moya Molina
Gema Sala Pérez

Gabinet Didàctic MARQ:
Rafael G. Moya Molina
Gema Sala Pérez
José M^a Galán Boluda
María Briones

Assistència Tècnica:
Juliol J. Ramón Sánchez

Documentació, fotos i il·lustracions:
Exposició " Pompeia sota
Pompeia. Les excavacions a la Casa
d'Ariadna".

Disseny i maquetació:
www.vdhcomunicacion.com © 2007
Il·lustracions: Joan van der Hofstadt
Román - Rafael G. Moya Molina

Imprimeix: Laboral Gráfica

Imprés amb paper reciclat 



MARQ



AJUNTAMENT DE VALENCIA



DIPUTACIÓ DE
VALENCIA
Àrea de Cultura



GOBIERNO
DE ESPAÑA

MINISTERIO
DE CULTURA